

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 494/2022 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen e-kirjojen lainauskorvauksista

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimitannut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Pia Viitasen /sd ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 494/2022 vp:

Millä aikataululla hallitus tuo eduskuntaan esityksen teknologianeutraalista lainauskorvauksesta, josta eduskunta on ilmaissuut tahtotilansa jo vuoden 2022 talousarviosta päätettäessä ja miksi tähän asiaan varattu yhden miljoonan euron rahoitus e-lainauskorvauksille ei näy valtion vuoden 2023 budjetissa?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Valtion talousarviossa on momentilla 29.80.41 Eräät käyttöoikeuskorvaukset (siirtomääräraha 3 v) varattuna enintään 15 648 000 euroa suojattujen teosten tekijöille maksettavaan lainauskorvaukseen ja sen järjestämisestä aiheutuvien menojen maksamiseen. Momentin selvitysosan mukaan ”määrärahasta maksetaan tekijänoikeudella suojattujen teosten tekijöille ja muille oikeudenhaltijoille - - - tekijänoikeuslakiin perustuvia korvauksia kirjastoissa tapahtuvasta teosten lainaamisesta - - -”. Määrärahan suuruus on ollut tällä tasolla vuodesta 2017 lähtien, ja tämän suuruinen määrärahaesitys sisältyy myös vuoden 2023 valtion talousarvioesitykseen. Päättäessään keväällä 2022 julkisen talouden suunnitelman määrärahoista vuosille 2023-2026 hallitus on tehnyt VM:n momentille 28.99.99 Kehysvaraukset e-lainauskorvauksen maksamiseen varauksen, jonka suuruus on 1 miljoonaa euroa vuodessa vuosina 2023-2026.

E-kirjojen lainauskorvauksen järjestämiseen liittyvien seikkojen kattavaksi selvittämiseksi opetus- ja kulttuuriministeriö asetti toukokuussa 2022 selvityshenkilön, hovioikeudenneuvos Kristiina Harengon selvittämään e-aineistojen kirjastokäytön korvaamista koko laajan toimijakentän – tekijät, kustantajat, kirjastot – näkökulmasta. Selvityshenkilön tehtävänä oli esittää ministeriölle ratkaisuehdotus tai vaihtoehtoisia ehdotuksia siitä, miten e-aineistojen kirjastokäytön korvaaminen olisi mahdollista ja tarkoituksenmukaista järjestää Suomessa. Toimeksiannon mukainen selvitys on toimitettu opetus- ja kulttuuriministeriölle. Selvityksen pohjalta ministeriössä arvioidaan parhaillaan valmistelun seuraavia askeleita.

Harenko esittää selvityksessään lainsäädäntöratkaisua, joka perustuu tekijänoikeuden siirtymistä koskevaan tekijänoikeuslain 3 lukuun lisättävään pykälään sen sijaan, että tarvittavat säännökset otettaisiin 19 §:n (Teoksen kappaleiden levittäminen ja oikeus lainauskorvaukseen) yhteyteen tekijänoikeuden rajoituksia koskevaan 2 lukuun. Näiden eri lukuihin sijoittuvien lainauskorvausta koskevien säännösten voidaan katsoa kokonaisuutena tekevän lainauskorvauksesta teknologianeutraalin, kun myös e-kirjat ja e-äänikirjat olisivat lainauskorvauksen piirissä.

Selvityshenkilö toteaa selvityksessään seuraavaa: ”E-aineistojen lainauskorvaus ei perustu tekijänoikeuslain rajoitussäännökseen. Tekijänoikeudellisesti ei ole välttämätöntä säätää [e-aineistojen] lainauskorvauksesta laissa. Kysymys on oikeudenhaltijoiden yksinoikeuksien piiriin kuuluvasta lainauksesta. Esimerkiksi Alankomaissa lainauskorvaus e-aineistoista on toteutettu erillisillä päätöksillä. Kysymys on korvauksesta, jota maksetaan teoksen vastikkeettomasta käytöstä tilanteessa, jossa tavanomaisin sopimusjärjestelyin ei kyetä takaamaan tekijöille riittävää toimeentuloa ja kirjastoille riittävää teosten saatavuutta kokoelmien asianmukaiseksi ylläpitämiseksi.

Nykyinen lainauskorvaus perustuu lainausmääriin. Tekijällä on oikeus korvaukseen lainauksen perusteella, jos hän korvausta vaatii. Tämä on myös e-aineistojen osalta perusteltua, koska korvaus kohdistuu silloin niille teoksille, joita käytetään. Lainauskorvauksen lakisääteisyys ja sen sisällyttäminen vuosittain valtion talousarvioon takaisi järjestelmän vakauden ja turvaisi edellytykset e-lainauksen kehittämiseksi. Lisäksi on perusteltua, että lainauskorvausta maksettaisiin vain suojattujen teosten ja mahdollisten muiden tekijänoikeudellisesti suojattujen kohteiden lainoista. Näistä syistä e-aineistojen lainauskorvausta koskevat säännökset olisi syytä sisällyttää tekijänoikeuslakiin. Tällöin on otettava huomioon myös tekijänoikeuslain soveltamiseen vaikuttavat kansainväliset sopimukset ja niistä johtuvat velvoitteet.”

Selvennykseksi todettakoon, että painettujen teoskappaleiden lainaaminen kirjastoissa on mahdollista, koska tekijänoikeuslaissa on säädetty rajoitus tekijän levitysoikeuteen. Sen sijaan e-aineiston käyttö kirjastoissa edellyttää aina sitä, että kirjasto on hankkinut e-aineiston kirjastokäytön mahdollistavan lisenssin.

Edellä sanotun perusteella ja selvityksessä esitettyä vaihtoehtoista menettelyä noudattaen korvaus tekijöille vuoden 2023 e-lainaamisesta voitaisiin maksaa selvityshenkilön esittämällä tavalla opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksellä. Kehykseen varattuja vuoden 2023 e-lainauskorvausvaroja esitetään valtion talousarvioon vuoden 2023 täydentävässä talousarvioesityksessä.

Tekijänoikeuslain muutos, jolla turvattaisiin e-lainauskorvausjärjestelmän vakaus ja edellytykset e-lainauksen kehittämiseksi, kuten selvityshenkilö on lainsäädäntöratkaisua selvityksessä perustellut, valmisteltaisiin niin, että lainmuutos tulisi voimaan vuonna 2024.

Lainauskorvausta hallinnoiviksi järjestöiksi hyväksytyt tekijänoikeuden yhteishallinnointijärjestöt Sanasto ry, Teosto ry ja Kopiosto ry esittävät vuoden puolivälissä edellisen vuoden lainaustietoihin perustuvat laskelmat lainauskorvauksen jakautumisesta järjestöjen edustamien oikeudenhaltijaryhmien kesken. Tämän jälkeen opetus- ja kulttuuriministeriö maksaa jako-osuudet järjestöille, samoin kuin korvauksen lainaustietojen hankkimisesta aiheutuvista kustannuksista. Jos lainauskorvauksia hallinnoivat järjestöt ulottavat vuoden 2022 lainaustietojen hankinnan myös vuoden 2022 e-lainaamista koskeviin tietoihin, vuoden 2023 lainauskorvausten jako voisi ministeriön päätöksen mukaisesti sisältää myös e-lainauskorvauksen vuoden 2023 osalta.

Helsingissä 19.10.2022

Tiede- ja kulttuuriministeri Petri Honkonen

VN/26243/2022-OKM-2

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: